

Már rég komolyra fordult a helyzet

A terrorizmus elleni világméretű harc a világpolitika újramilitarizálásához vezetett – a legfontosabb problémákhoz azonban nem nyúlnak hozzá, pedig a világ legnagyobb fenyegetettsége nem a terrorizmusból fakad, hanem a klímaváltozásból. Az üvegházgázok koncentrációja a légkörben most magasabb, mint bármikor az utóbbi 420 ezer évben. Erre az időszakra nézve vannak – jégpróbák alapján – megbízható adataink. Ebből az következik, hogy az átlagos hőmérséklet ebben az évszázadban világszerte 1,4–5,8 Celsius-fokkal fog emelkedni, s ennek súlyos következményei lesznek: a tengerek vízszintje megemelkedik; ahol sok eső szokott esni, ott még erősebb lesz az esőzés, miközben a Föld száraz területei még jobban kiszáradnak; az időjárás erőszakosabbá és kiszámíthatatlanabbá válik.

Mindezen okok miatt 2050-ben előreláthatólag 150 millió „klímame-nekülttel” kell számolni. Kicsiben kezdődik majd, feltehetően a Csendes-óceán korallzátonyain és az Indiai-óceán lapos szigetein. Ezzel még meg lehet birkózni az érintett emberek áttelepítésével. De ha Banglades nagy területei válnak lakhatatlanná, hová menjenek az emberek?

A helyzet komoly, és egy tudatosan és alkotói módon megformált világ-belpolitikának ehhez kell igazodnia. A globális folyamatokat mindeddig igen kevés szereplő irányította igen szűkös érdekek alapján, a világ népességének legnagyobb része figyelmen kívül maradt. Ennek nincs jövője.

Egy tudatosan és alkotói módon megformált világ-belpolitikának ezzel szemben három, egymással összefonódó politikai területet kellene előtérbe helyezni: a teherviselés globális kiegyenlítését, az átfogó információs- és oktatási politikát és a békés konfliktus-rendezés politikáját.

Hogy mennyire nehéz lesz csupán a globális teherviselés globális kiegyenlítésének politikája is, leolvasható az eddigi „fejlesztési politika” kudarcán. A terhek megosztása mégis egyre kényszerítőbb lesz. Egyrészt „a világ népességének ötöde napi egy dollárból vagy annál kevesebből él, miközben a világ gazdagjai a fölösleget és a kövérségtől szenvednek”, írja a *Worldwatch-Institute*, másrészt a klímaváltozás a Földnek különösen azokat a részeit fogja érinteni, amelyeket már ma is a leginkább fenyeget az elnyomorodás és a széthullás.

Ezért az eddigiéknél határozottabban kell kiépíteni az ún. fejlődő országok gazdasági és társadalmi lehetőségeit. Az új fejlesztési politika nem „csupán” az igazságosság követelménye, hanem a globális reálpolitika parancsa is, hiszen minél nagyobbak lesznek a szociális visszaélések, annál brutálisabban fognak visszaütni ezek a problémák a gazdag országokra is – polgárháborúk, terrorizmus és menekültáradat alakjában.

Legalább ilyen fontos lesz azoknak a megterheléseknek a csökkentése, amelyeknek az ún. fejlett országok teszik ki Földet. A szükséges alkalmazkodás és korlátozások megfelelő irányításához ökológiai *terhelhetőségi profilokra* van szükségünk. A teherviselés globális kiegyenlítési politikájához szorosan kell majd kapcsolódnia egy világméretű információs és oktatási politikának, ugyanis eleddig csak kevesen tudják, mi következik az emberiségre a klímaváltozás miatt, holott a lehető leghamarabb a lehető legtöbb embernek kell megtudnia, mi vár rá és gyermekeire.

Ugyanakkor sokan azok közül, akik tisztában vannak a helyzettel, elfojtják a klímaváltozásokkal kapcsolatos információkat, mivel azok méretei és kihatásai félelmetesnek tűnnek. A fennálló veszélyek „küszöbfelettsége” egyfajta érzelmi és értelmi gátlást vált ki, s ennek következménye a dolog elbagatellizálása vagy a kitérés manőverek.

Reményt keltő, hogy a szakértők ismételtén azt mondják, alapjában véve megvannak a technikai lehetőségek arra, hogy elkerüljük a klímaváltozás legrosszabb kilátásait. Másképpen mondvá: nincs okunk a kétségbeesésre és a tétlenségre. Persze fordítva is igaz: minél tovább tart a tétlenség, annál több okunk lesz a kétségbeesésre.

A remény másik alapja az, hogy minden síkon kialakulnak ökológiai-lag aktív kezdeményezések, és ezek egyre inkább megtanulják, hogy mindjobban összefogjanak. Ezeknek az ügynökségeknek fontos szerep jut a globális információs és oktatási politikában: Kialakíthatnak olyan partnerkapcsolatokat, amelyekben feldolgozzák a megdőbent információkat, vagy létrehozhatnak olyan akcióközösségeket, amelyek mintaszerű intézkedéseket hajtanak végre.

Persze a civil társadalom kezdeményezései nem vehetik át azokat a feladatokat, amelyek az államra és az állami oktatáspolitikára tartoznak. A

klímaváltozás és annak messze ható következményei mindmáig nem alkotják lényeges részét az iskolai és a szakmai képzésnek, holott a ma iskolába járó gyerekek meg fogják élni a 2050-es évet. Föl vannak-e vértelve erre a számukra egyáltalán nem olyan távoli jövőre?

A klímaváltozás a világ-belpolitika egyik komoly esete. Számolni kell azzal, hogy az egyre növekvő bajok a Föld sok részén új és további konfliktusok forrásává válnak. A „nemzeti érdekek” még mindig nagyobb súllyal esnek latba, mint az emberiség érdekei. Igen tanulságos, hogy egy Kofi Annan ENSZ-főtítkárral által „jeles személyiségekből” egybehívott testület közzétette „A kultúrák párbeszédének kiáltványát”. Ebben a kiáltványban a manapság sokszor megmosolygott párbeszéd a központi fogalma annak a világ-belpolitikának, amelynek az a célja, hogy tartósan csökkentse a számos konfliktus lehetőségét. Ez a párbeszéd kulturális és vallási sokféleséget feltételez, mindazonáltal megköveteli a sokféle szereplő általános megegyezési készségét is. A nem-globális világfelfogás kontextusában ezzel szemben a másik embert vagy a másságot igen hamar olyan ellenségként bélyegzik meg, aki vagy amely ellen harcolni kell, és akit vagy amelyet meg kell semmisíteni, az egymást megértés globális fogalma viszont gazdagító esélyként igyekszik felfogni a másik embert vagy a másságot.

A konfliktusok elkerülésének politikája olyan politikamodellre céloz meg, amely szerves egységbe foglalja a különböző életvilágokat, és ezen az alapon eljut a „globális társadalmi szerződésre”. A globális jogrend kiépítése azért is nagy jelentőségű, mert a jövőben nem annyira államközi konfliktusokkal kell számolni, hanem inkább „maffiaszerű” konfliktusokkal, amin „háborús lordok”, azaz nemzetközileg tevékenykedő drog-, gyémánt-, kóolaj-, nőkereskedő- vagy fegyverkartellek háborúszerű összetűzéseit értem.

Magától értetődik, hogy egy ilyen életerős és konstruktív világ-belpolitika nem visel el hegemoniális hatalmakat. A Kofi Annan által létrehozott szakértői csoport azt mondja: „Mivel a globalizációt nem szabad azonosítani a homogenizálással, a vélt vagy valós hegemonizmus káros a világbéke kultúrájának ápolására nézve.”

Anélkül, hogy nyíltan kimondaná, ez a tétel az első számú szuperhata-

lom, az Amerikai Egyesült Államok ellen irányul, hiszen az nem akarja aláírni a Kyotói Egyezményt és az azáltal feltételezett, amúgy is már túlságosan alacsony ökológiai szabványt, illetve felmondta az ABM-szerződést, és nem tartja magát a biológiai fegyverek konvenciójához sem: a világ-belpolitikát USA-érdekpolitika fogja fel.

Ehhez társul még, hogy az „amerikai életmód”, amely hosszú időn át mindenütt a világon sok ember számára a szabadság és az önmegvalósítás foglalatja volt, (ön)pusztítóvá vált, mert szélsőséges forrásfelhasználásával túlságosan megterheli a Föld teherbíró képességét. Jelenleg az USA a legnagyobb akadálya egy szociális és ökológiai irányultságú világ-belpolitikának.

Az „öreg kontinens” népei talán alkalmasabbak erre, mivel még emlékeznek rá, mit jelentenek a valóságban az olyan dolgok, mint az „ösi elenségesség”, a világháború vagy a menekültáradat és a gazdasági káosz. Az önállóbb Európa kívánalmának mindenestre csak addig van értelme, amíg ez az Európa elismeri az ENSZ

egyesítő jelentőségét, és kész megerősíteni azt.

Vajon hozzájárulhatnak-e a vallások mai félelmeink és a veszélyek feloldásához? Hiszen bármennyire különbözőek is, valamennyien az emberek spirituális igényei öréneke és védelmezőjének tartják magukat. Ebben az értelemben a vallások „oltalmazó közösségek”, egyúttal pedig a transzcendencia ügyvédjei is, és fenntartják a teret „annak a békének, amely minden értelmet meghalad”. A vallások olyan fogódzót kínálnak, amely éppen az apokaliptikus kihágások idején jut érvényre, ez pedig a félelemben tartott szív szilárdsága, s ezáltal alapja annak a szolidaritásnak, amely képes kitartani minden ember összetartozása és méltósága mellett.

Ez a szilárdság a minden élő iránti feltétlen szeretetben fejeződik ki. Minden vallás teremtménynek tartja az élőlényeket. A vallások tudják, hogy az ember csak akkor maradhat fenn, ha a teremtett világ részeként értelmezi magát. Ezért ez a minden élő iránti szeretet úgy nyilvánul meg mint tisztelet az egykor volt élet iránt, és mint felelősség minden eljövendő

élet iránt. Ezen az alapon nyugszik az, amit Hans Küng „világethosznak” nevez. Sok akadémikusokkal lehet találkozni ezzel kapcsolatban, de senkinek sincs jobb ötlete. Ezért itt az ideje azon dolgoznunk, hogy az ebben az ethosban foglalt alapkviválmakat minél több ember megismerje és megszívelje.

A vallásoknak is ki kell lépniük nem-globális világnézetükből, és tudatosan kell munkálkodniuk azon, hogy ökumenikusakká váljanak. Amíg elzárkóznak e feladat elől, nem fognak tudni megbirkózni a fenyegető világméretű kihágásokkal. Így tekintve a dolgot, az ökumenikus korszak még csak most kezdődik. A fent említett kiáltvány egyébként a perzsa misztikus, Rumi szavaival fejeződik be: „Odakinn, a helyes és a hamis cselekvés eszméin túl, fekszik egy szántó föld. Ott találkozunk.”

Geiko Müller-Fahrenholz

Forrás: Publik-Forum, 2002/2

A szerző evangélikus teológus, korábban éveken át az Egyházak Világtanácsában tevékenykedett.

A zöld globalizáció látomása

A szén, az olaj és az atom ellenhatalma

Egy valami teljesen világos: Ha az iparosodott Észak gazdálkodása kiterjedne a Föld minden sarkára, a Föld hosszú távon nem bírná ki. „Jelenleg 500 millió személygépkocsink és 6 milliárd emberünk van. Ha az egész világon annyi autót tartanának, mint nálunk, németeknél, néhány perc alatt halottak lennénk”, mondja Brazília egykori környezetvédelmi minisztere, José Lutzenberger, és ezzel indokolja globalizáció-ellenes elkötelezettségét.

Marad a kérdés: *Van-e alternatívája a világ jelenleg lezajló globalizálódásának? A válasz: Igen, nevezetesen egy másik, mégpedig zöld globalizáció. Képzeljük el csak a Fülöp-szigeteket! Az iparosodott Észak – szén- és atomerőművekre épülő – áramellátása ebben az országban nem lehetséges, mivel a 7000 sziget miatt túlságosan költséges lenne a hozzá szükséges infrastruktúra. Ha azonban a 7000 sziget mindegyikén napkollektorokkal, biogáz-üzemekkel és szélenergiával állítanák elő az áramot, akkor biztosítva lenne az egész Fülöp-szigeteki lakosság önálló, decentralizált energiaellátása, ráadásul az üvegházhatás említésre méltó növelése nélkül.*

Mindez túlságosan drága egy fejlődő ország számára, mondják majd a kritikusok. A szénből, gázból és olajból nyert áram biztosan olcsóbb, mint a napenergiából nyert – mindazonáltal csak akkor, ha a környezetet és a jövő generációit terhelő költségeket nem számoljuk bele. *Csakhogyan éppen ez a jövő döntő kérdése: Kevesek maximális nyereségének rövid távú szenvedélye hordozza-e a globalizációt, avagy minden ember valódi nyereségének hosszú távú keresése?*

Ha tekintetbe vesszük a nemzetekfeletti konszernek, mindenekelőtt az energiakonszernek hatalmát, akkor úgy tűnik, a válasz adott: A maximális nyereség szenvedélye fog győzni. Másrészt azonban az ellenhatalom sem alszik. A megújítható energia globálisan működő szövetségei például éppen mostanában alapították meg a *Megújítható Energiák Világtanácsát*. Elnökségében ott vannak a Harmadik világ és az ipari államok szakértői egyaránt, például a német *Eurosolar* elnöke. Ennek a nem-kormányzati szervekből álló hálózatnak az a rendeltetése, hogy ellenpólusa legyen a már létező *Világ-energiatanácsnak*, amelyet a hagyományos energiagazdaság támogat, és amely a szénért, az olajért és az atomért harcol. *A Megújítható Energiák Világtanácsának létrehozása az első lépés azon a hosszú úton, amelyre a globalizáció kritikáinak rá kell lépniük: arra az útra, amely az ellenhatalomnak való ellenállástól, az uralkodó fejlődés kritikájától az ellenmodellek kifejlesztéséhez vezet. A környezetet elpusztító globális iparosítás alternatívája a zöld globalizáció.*

Wolfgang Kessler